

Tuyển chọn các bài phân tích đoạn trong anh và em hôm nay đến làm nên đất nước muôn đời hay và đặc sắc nhất được bài viết tổng hợp một cách đầy đủ. Giúp các em học sinh trau dồi kiến thức và hiểu được dạng văn phân tích này. Tham khảo ngay!

Xem thêm:

- [9 mẫu phân tích khổ cuối Đất nước những người vợ nhớ chồng \(Siêu hay\)](#)
- [Top 30+ mẫu kết bài Đất nước của Nguyễn Khoa Điềm siêu hay và ngắn gọn](#)

Phân tích đất nước trong anh và em hôm nay dàn ý**1. Mở bài**

- Giới thiệu tác giả, tác phẩm
- Giới thiệu đoạn trích:

*Trong anh và em hôm nay,
Đều có một phần Đất Nước*

...

Làm nên Đất Nước muôn đời

2. Thân bài

a) *Khái quát về chương "Đất Nước", đoạn thơ*

- Nêu hoàn cảnh sáng tác, nội dung trường ca *Mặt đường khát vọng* ...
- Nêu kết cấu trường ca *Mặt đường khát vọng*, vị trí, nội dung, bố cục đoạn trích *Đất Nước*, vị trí đoạn thơ ở đề bài.

- Nêu ý chính của đoạn thơ: Cảm nhận của tác giả về đất nước nhìn từ góc độ hiện tại.

b) Phân tích nội dung, nghệ thuật đoạn thơ

* Hai câu thơ đầu: tác giả khẳng định (trích thơ): đất nước hóa thân và kết tinh trong cuộc sống của mỗi người.

* Bốn câu thơ tiếp, tiếp tục nói về mối quan hệ gắn bó sâu sắc của mỗi người với đất nước (trích thơ)

- Bốn câu thơ liên kết theo mối quan hệ nhân – quả. Đặt vào hoàn cảnh lịch sử năm 1971 tác phẩm ra đời để giải thích

- Khẳng định: có tinh thần đoàn kết, dân tộc sẽ có một đất nước thống nhất, vẹn toàn.

* Ba câu thơ tiếp: diễn tả về tương lai của đất nước. (trích thơ):

- Cách nói ẩn dụ: “mai này” khi đất nước không còn giặc ngoại xâm, không còn chiến tranh, thế hệ sau sẽ “gánh vác phần người đi trước để lại”.

- Nhà thơ đã gọi ra trách nhiệm của thế hệ hôm nay: phải thức tỉnh, phải đoàn kết để đánh đuổi quân xâm lược. Đồng thời, tác giả đặt niềm tin vào thắng lợi của cuộc kháng chiến chống Mỹ cứu nước, đặt niềm tin vào thế hệ sau.

* Bốn câu thơ cuối: nhà thơ muốn nhắn gửi với mọi người (trích thơ)

- Giọng thơ trở nên ngọt ngào, say đắm.

- Nhấn nhủ mình, nhưng cũng là nhấn nhủ với mọi người (nhất là thế hệ trẻ) về trách nhiệm thiêng liêng của mình với đất nước.

3. Kết bài

Kết luận về nội dung, nghệ thuật đoạn thơ, liên hệ hoàn cảnh sáng tác nêu ý nghĩa đoạn thơ.

Phân tích đất nước trong anh và em hôm nay - Mẫu 1

Đất nước là một đề tài muôn thuở trong các bài văn, bài thơ. Trong muôn vàn bài thơ viết về Đất nước, tác phẩm mà để lại trong em nhiều ấn tượng nhất là Đất nước của Nguyễn Khoa Điềm - một cây bút trẻ tài năng trong những năm kháng chiến chống Mỹ cứu nước. Đây là một đoạn trích thuộc phần đầu chương V của Trường ca Mặt đường khát vọng được tác giả sáng tác năm 1971. “Đất nước” nói về sự thức tỉnh của tuổi trẻ đô thị vùng tạm chiến miền Nam, cổ vũ họ cùng đấu tranh hòa nhịp với cuộc chiến đấu chống Mỹ, bảo vệ Tổ quốc.

Trong Đất nước, mười ba câu giữa đoạn trích đã bàn về mối quan hệ giữa Tổ quốc và cá nhân, qua đó cho thấy trách nhiệm của mỗi người trong công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc.

“Trong anh và em hôm nay

Đều có một phần Đất Nước

Khi hai đứa cầm tay

Đất Nước trong chúng mình hài hoà nồng thắm

Khi chúng ta cầm tay mọi người

Đất nước vẹn tròn, to lớn

Mai này con ta lớn lên

Con sẽ mang đất nước đi xa

Đến những tháng ngày mơ mộng

Em ơi em Đất Nước là máu xương của mình

Phải biết gắn bó san sẻ

Phải biết hoá thân cho dáng hình xứ sở

Làm nên Đất Nước muôn đời...”

Đoạn trích như lời thủ thi tâm tình giữa hai nhân vật chính anh và em. “Anh” là nhân vật trữ tình” nhà thơ. Còn “Em” là một phần của đất nước, là nhân vật mà tác giả tạo ra để trò chuyện, tâm tình. Trong anh và em hôm nay đều có một phần Đất nước. Đất nước được tạo nên bởi máu, mồ hôi và nước mắt của ông cha ta đã để lại. Đã biết bao nhiêu vị anh hùng đã nằm mãi nơi chiến trường, đã biết bao người mẹ mất con, người vợ mất chồng, người con mất cha. Đất nước được tạo nên từ rất nhiều thứ và những thứ đó đều liên quan mật thiết đến cuộc đời của mỗi người. Qua đó, có thể thấy được trách nhiệm của mỗi người trong công cuộc bảo vệ Tổ quốc

Khi hai đứa cầm tay

Đất Nước trong chúng mình hài hoà nồng thắm

Khi chúng ta cầm tay mọi người

Đất nước vẹn tròn, to lớn

Đoàn kết là một sức mạnh có thể xây dựng được lên rất nhiều điều lớn lao. Chính vì thế từ xa xưa đã có rất nhiều câu ca dao, tục ngữ đề cao về tinh thần đoàn kết

như “Một cây làm chẳng nên non, ba cây chụm lại nên hòn núi cao”. “Anh” và “Em” chỉ là những người được tác giả nhắc tới, đại diện cho những người con của Đất nước. “Hai người nắm tay” là hình ảnh đại diện cho đôi lứa yêu nhau, tượng trưng cho hạnh phúc tuổi trẻ, hạnh phúc gia đình. Khi đôi lứa nắm tay, mỗi hòa hợp, hài hòa nồng thắm đó không chỉ là của riêng mà còn là của chung, là tình cảm chung thể hiện sự thống nhất giữa tình yêu Đất nước và tình yêu đôi lứa. Đất nước sẽ vẹn tròn, to lớn hơn khi chúng ta cầm tay mọi người. Nghệ thuật tăng tiến từ hai đứa cầm tay đến hai đứa cầm tay mọi người cho thấy sự thống nhất, đoàn kết để cùng nhau xây dựng và tạo nên một đất nước vẹn tròn, to lớn.

Mai này con ta lớn lên

Con sẽ mang đất nước đi xa

Đến những tháng ngày mơ mộng

Khi tình yêu đôi lứa bay xa hơn, sẽ hình thành nên tình yêu gia đình. Trẻ con thường được ví là những mầm non tương lai của đất nước. Do đó, sau này khi con lớn, con sẽ mang đất nước đi thật xa, vươn lên sánh vai với các cường quốc năm châu trên thế giới. Qua đây, Nguyễn Khoa Điềm muốn gửi những niềm tin mạnh liệt vào thế hệ tương lai của đất nước. Mong rằng, thế hệ này sẽ giúp cho Đất nước phát triển và đẹp như mơ.

Em ơi em Đất Nước là máu xương của mình

Phải biết gắn bó san sẻ

Phải biết hoá thân cho dáng hình xứ sở

Làm nên Đất Nước muôn đời...

Bốn câu thơ là lời mà tác giả muốn nhắn gửi đến nhân vật Em. Nguyễn Khoa Điềm đã ví Đất nước như là máu xương của mình. Máu và xương - hai bộ phận không thể thiếu và rất quan trọng đối với mỗi người. Qua đó cho thấy Đất nước là một phần không thể tách rời với mỗi người. Phải biết gắn bó san sẻ và hoá thân cho dáng hình xứ sở Đất nước. Gắn bó và san sẻ là hai hành động thể hiện sự đồng cảm cộng khổ, biết chia sẻ ngọt bùi, dám đứng lên chống lại kẻ thù bảo vệ đất nước, gắn bó như máu thịt của mình. Biết hóa thân cho đất nước là trong những trường hợp nhất định, ta phải biết hóa thân thành những người khác nhau để bảo vệ và xây dựng đất nước. Khi gặp chiến tranh, ta phải biết hóa thân thành những người lính, những vị anh hùng để chiến đấu, thậm chí hy sinh để bảo vệ Tổ quốc. Khi đất nước gặp khó khăn, ta có thể biến thành những mạnh thường quân, y tá,... để giúp đỡ quê hương mình. Khi muốn phát triển đất nước, ta có thể hóa thân thành những người học thức rộng mở, đi đây đi đó, tìm ra các cách để xây dựng Tổ quốc.

Qua Đất nước của Nguyễn Khoa Điềm, ta có thể thấy được những sự gắn kết giữa bản thân mỗi người với Đất nước. Từ đó có thể thấy trách nhiệm của mình trong việc xây dựng, bảo vệ và phát triển Đất nước. Với cương vị là một học sinh ngồi trên ghế nhà trường và là một trong những thế hệ trẻ của đất nước, em sẽ cố gắng học thật chăm chỉ và đưa đất nước sánh vai với các cường quốc năm châu.

Mẫu phân tích đoạn trong anh và em hôm nay đến làm nên đất nước muôn đời - Mẫu 2

Nguyễn Khoa Điềm thuộc thế hệ nhà thơ trẻ trưởng thành trong khói lửa của cuộc kháng chiến chống. Mỹ cứu nước. Thơ Nguyễn Khoa Điềm giàu chất suy tư và dồn nén xúc cảm, mang màu sắc chính luận, thể hiện tâm tư của người trí thức về đất nước, con người Việt Nam. Nguyễn Khoa Điềm rất thành công với những sáng tác thơ về đề tài đất nước, tiêu biểu là trường ca “Mặt đường khát vọng”, trong đó có đoạn trích Đất Nước. Mười ba câu thơ của đoạn thơ :

“Trong anh và em hôm nay

Đều có một phần Đất Nước

Khi hai đứa cầm tay

Đất Nước trong chúng mình hài hoà nồng thắm

Khi chúng ta cầm tay mọi người

Đất nước vẹn tròn, to lớn

Mai này con ta lớn lên

Con sẽ mang đất nước đi xa

Đến những tháng ngày mơ mộng

Em ơi em Đất Nước là máu xương của mình

Phải biết gắn bó san sẻ

Phải biết hoá thân cho dáng hình xứ sở

Làm nên Đất Nước muôn đời... ”.

Bài thơ là sự nhận thức sâu sắc của một người công dân, một tri thức về sự trách nhiệm với đất nước, là sự thức tỉnh và kêu gọi những thanh niên trí thức ở các vùng đô thị tạm chiến miền Nam xuống đường đấu tranh chống Đế quốc, chống xâm lược. Đoạn thơ trên là suy tư của tác giả về mối quan hệ giữa cái riêng và cái chung, giữa cái cá nhân và cái tập thể, giữa nhân dân và đất nước. Đoạn thơ mở đầu với một lời khẳng định:

“ Trong anh và em hôm nay

Đều có một phần Đất Nước ”

Dưới ngòi bút của Nguyễn Khoa Điềm, khái niệm Đất nước đã được cụ thể hóa. Không phải là những triều đại, những vị anh hùng mà chính chúng ta là chủ nhân

của Đất nước. Đất nước có trong huyết quản, máu thịt của ta, của mỗi người dân vô danh, bình dị và mộc mạc nhất. Vì thế, chúng ta – mỗi người dân Việt đều có trách nhiệm và nghĩa vụ phải giữ gìn và dựng xây đất nước. Vẻ đẹp Đất Nước còn được phát hiện thêm qua mối quan hệ giữa đất nước với con người:

Khi hai đứa cầm tay

Đất Nước trong chúng mình hài hoà nồng thắm

Khi chúng ta cầm tay mọi người

Đất nước vẹn tròn, to lớn

“Cầm tay” là một biểu tượng của tình yêu thương thân thiết, của tình đoàn kết dân tộc. “Khi hai đứa cầm tay” tình yêu trong anh và em làm cho Đất Nước bỗng “hài hoà nồng thắm” và khi hai ta hòa vào mọi người, cái riêng hòa vào cái chung cộng đồng thì “Đất Nước vẹn tròn to lớn”. Bằng việc kết hợp sử dụng các tính từ “hài hoà, nồng thắm”; “ vẹn tròn, to lớn” đi liền nhau; đặc biệt là kiểu câu cấu tạo theo hai cặp đối xứng về ngôn từ (“Khi /Khi; Đất Nước /Đất Nước), nhà thơ muốn gửi đến cho người đọc bức thông điệp: đất nước là sự thống nhất hài hoà giữa tình yêu đôi lứa với tình yêu Tổ quốc, giữa cá nhân với cộng đồng. Cần phải đặt vào hoàn cảnh sáng tác, ta mới hiểu được ý thơ này.

Nguyễn Khoa Điềm viết trường ca : “Mặt đường khát vọng” trong thời kì chống Mỹ (1971). Hiện thực diễn ra là dân tộc bị chia rẽ, đất nước bị chia cắt. Từ đó, ta thấy được các hình ảnh “hai đứa cầm tay”, “cầm tay mọi người”, đất nước “hài hoà nồng thắm”, “ vẹn tròn to lớn” là những hình ảnh ẩn dụ, gợi ra suy nghĩ : có tinh thần đoàn kết toàn dân tộc sẽ có một đất nước thống nhất vẹn toàn, vững mạnh. Như vậy, cá nhân không thể tách rời cộng đồng. Đó là tinh thần đoàn kết của khối đại đoàn kết toàn dân được mở rộng, được nhân đôi thành một vòng Việt Nam

rộng lớn và vĩnh cửu không gì có thể phá vỡ nổi. Rõ ràng sự gắn bó số phận cá nhân với vận mệnh cộng đồng là tư tưởng chung của thời đại. Tiếp tục mạch cảm xúc là những suy tư của tác giả về đất nước ở tương lai:

Mai này con ta lớn lên

Con sẽ mang Đất Nước đi xa

Đến những tháng ngày mơ mộng

Đất nước đã tồn tại từ rất lâu và nó đang và sẽ còn tiếp tục phát triển ở hiện tại và tương lai. Có thể nói, những thế hệ tiếp nối sẽ tạo nên đất nước trường tồn mãi mãi. Trong hoàn cảnh chiến tranh lúc bấy giờ, những câu thơ trên nói lên khát vọng, niềm tin vào một tương lai tươi sáng hơn và đồng thời cũng là lời kêu gọi kịp thời thanh niên hãy đứng lên, thực hiện trách nhiệm của mình đối với đất nước, để Việt Nam ta sẽ mãi là “Đất nước vẹn tròn, to lớn”. Nhà thơ tin rằng mai đây hoà bình, con cháu có điều kiện ra đi học hỏi, mang kiến thức về phục vụ đất nước, đưa đất nước sánh vai với các cường quốc năm châu, biến những ước mong của người đi trước thành hiện thực.

Từ suy nghĩ đó, nhà thơ lên tiếng kêu gọi ý thức bổn phận, trách nhiệm của mỗi cá nhân đối với Đất Nước:

“Em ơi em Đất Nước là máu xương của mình

Phải biết gắn bó san sẻ

Phải biết hoá thân cho dáng hình xứ sở

Làm nên Đất Nước muôn đời...”

Đọc bốn câu thơ trên không khó nhận ra cảm xúc của nhà thơ đã trở thành cao trào, giọng thơ trở nên ngọt ngào, say đắm. “Em ơi em” là lời gọi thân tình, tha thiết. Điệp từ “phải biết” là nhấn mạnh, khẳng định, là tiếng gọi khẩn thiết của nhà thơ. Vậy nhà thơ đã nhấn nhủ điều gì ?

Điều nhấn nhủ đó là “Đất nước là máu xương của mình”. Sử dụng hình ảnh gọi cảm, tác giả khẳng định đất nước là một phần cơ thể, tạo nên sự sống cho mỗi con người. Điều đó thật đúng và đã được lịch sử chứng minh một cách sinh động. Khi đất nước bị ngoại xâm thì dân tộc trở thành nô lệ, phải sống kiếp “ngựa trâu”. Chỉ khi đất nước có độc lập, tự do, chúng ta mới được trở lại cuộc sống của con người. Không chỉ vậy, hình ảnh thơ còn gọi ra một liên tưởng khác: đất nước là máu xương của tổ tiên, của bao thế hệ ông cha, của dân tộc ngàn đời giành lại từ tay kẻ thù xâm lược. Vậy mới thấy được giá trị và sự thiêng liêng của mỗi tấc đất, dòng sông trên đất nước này.

Lời thơ trữ tình “Em ơi em” nhỏ nhẹ, triu mến đã bảo hành chất trữ tình chính luận sâu sắc cho đoạn thơ. Nhà thơ khẳng định “Đất Nước là máu xương”, là sinh mệnh, là sự sống của con người. Vận mệnh của Đất Nước chính là vận mệnh của chính bản thân mình, số phận của cá nhân nằm trong vận mệnh của Đất Nước . Vì thế, ta cần “Phải biết gắn bó và san sẻ. Phải biết hoá thân cho dáng hình xứ sở”. Điệp ngữ “phải biết” vừa là mệnh lệnh kêu gọi vừa là lời thúc giục từ trái tim. Từ “hóa thân” chính là sự tự nguyện cống hiến trọn vẹn tinh thần và công sức, tuổi trẻ của mình vì sự nghiệp giải phóng của dân tộc để “Làm nên Đất Nước muôn đời”, một ý tưởng hào hùng mang tầm vóc sử thi.

Nếu văn học trung đại xây dựng hình tượng đất nước với những ngôn từ ước lệ hay hệ thống từ Hán Việt: thiên thư, đế cư,... thì với Nguyễn Khoa Điềm ông lại kéo đất nước lại gần hơn với những thứ mộc mạc và giản dị nhất như: miếng trầu, cây

tre hay hạt gạo. Chương thơ “Đất nước” đã bình dị hóa đất nước để đất nước không ở xa mà ở thật gần, quanh ta và trong ta.

Chỉ với 13 câu thơ, Nguyễn Khoa Điềm đã thể hiện những suy tư của mình về đất nước bằng một giọng trữ tình, chính luận. Đất nước dưới ngòi bút của nhà thơ hiện lên vừa thiêng liêng, cao cả, cũng vừa gần bó, thân thiết. Chúng ta đang sống trong thời đại hòa bình nhưng trách nhiệm và bổn phận của mỗi công dân đối với đất nước vẫn rất cần đặt ra thường xuyên, bởi đó là câu chuyện không bao giờ cũ.

Xem thêm:

- [Những bài văn hay: Phân tích 9 câu đầu bài thơ Đất nước của Nguyễn Khoa Điềm lớp 12](#)
- [Những bài văn mẫu: Phân tích bài thơ Đất nước của Nguyễn Khoa Điềm lớp 12 hay nhất](#)

Phân tích đoạn trong anh và em hôm nay - Mẫu 3

Nguyễn Khoa Điềm thuộc lớp thi sĩ trưởng thành trong kháng chiến chống Mỹ. Những năm 1970, 1971,... ông sống và hoạt động tại chiến trường Trị – Thiên; trường ca Mặt đường khát vọng được ông sáng tác vào thời gian ấy. Chương V Đất nước trích trong trường ca Mặt đường khát vọng. Mặt đường khát vọng là trường ca độc đáo của Nguyễn Khoa Điềm, ra đời trong chiến tranh ác liệt thời chống Mỹ, tại chiến trường Trị - Thiên - một điểm nóng - trên chiến trường miền Nam vào năm 1971. Bài thơ đã truyền đến người đọc bao xúc động, tự hào về Đất Nước và nhân dân. Trong bài Có một thời đại mới trong thi ca, Trần Mạnh Hảo viết:

“Vào đêm giao thừa Tết âm lịch 1973 - 1974, dưới rừng Phước Long, chúng tôi xúc động nghe trích đoạn Đất Nước trích trong trường ca Mặt đường khát vọng của Nguyễn Khoa Điềm phát trên Đài phát thanh. Những suy nghĩ về đất nước, về dân tộc đã được nhà thơ hiện đại hóa bằng chất suy tư lắng đọng và cảm xúc mãnh liệt”.

Đất Nước - là chương V trong trường ca Mặt đường khát vọng dài 110 câu thơ (trong Ngữ Văn 12 chi trích 89 câu). Phần đầu (42 câu) là cảm nhận của nhà thơ trẻ về Đất Nước trong cội nguồn sâu xa văn hóa - lịch sử, và trong sự gắn bó thân thiết với đời sống hằng ngày của mỗi con người Việt Nam. Phần thứ hai (47 câu), cảm hứng chủ đạo về Đất Nước là sự ngợi ca, khẳng định tư tưởng Đất Nước trên bình diện về địa lí, lịch sử, văn hóa, ngôn ngữ, truyền thống, tinh thần dân tộc - nền văn hiến Việt Nam. Vẻ đẹp độc đáo của chương V Đất nước là tác giả vận dụng sáng tạo nhiều yếu tố văn hóa dân gian, tục ngữ, ca dao, dân ca, truyện cổ, phong tục..., cùng với cách diễn đạt bình dị, hiện đại gây ấn tượng vừa gần gũi vừa mới mẻ cho người đọc.

12 câu thơ dưới đây trích trong phần đầu chương Đất Nước thể hiện cảm nhận: Đất Nước gắn bó thân thiết với mỗi con người Việt Nam:

Trong anh và em hôm nay

Đều có một phần Đất Nước

(..)

Làm nên Đất Nước muôn đời...

Trong chương V trường ca Mặt đường khát vọng, hai từ Đất Nước và Nhân dân đều được viết hoa, trở thành “mĩ tự” gọi lên không khí cao cả, thiêng liêng và biểu lộ cao độ cảm xúc yêu mến, tự hào về Đất Nước và Nhân dân. Chủ thể trữ tình là “anh và em”, giọng điệu tâm tình thổ lộ, sâu lắng, thiết tha, ngọt ngào. Cấu trúc đoạn thơ 13 câu thơ là cấu trúc tổng - phân - hợp mà ta cảm nhận được tính chất chính luận của ngòi bút thơ Nguyễn Khoa Điềm.

Hai câu thơ mở đoạn là sự thức nhận chân lí về cội nguồn, về truyền thống, về lịch sử,... Đất nước gắn gũi và gắn bó thân thiết với “anh và em”, với mọi người:

Trong anh và em hôm nay

Đều có một phần Đất Nước.

Chỉ “một phần” nhỏ bé thôi, *nhưng* xiết bao gắn gũi, gắn bó, yêu thương và tự hào. Từ khái niệm, ý niệm “mỗi công dân là một phần tử của cộng đồng, của đất nước” được diễn đạt một cách “miền hóa” qua tiếng nói tâm tình của lứa đôi, của “anh và em”.

Bảy câu thơ tiếp theo mở rộng ý thơ trên từ “hai đứa” đến “mọi người” từ “hôm nay” đến “mai sau”.

Khi hai đứa cầm tay

Đất Nước trong chúng ta hài hòa nồng thắm.

Ở phần trước, nhà thơ cảm nhận: “Đất là nơi anh đến trường - Nước là nơi em tắm - Đất Nước là nơi ta hò hẹn - Đất Nước là nơi em đánh rơi chiếc khăn trong nỗi nhớ thầm”. Và “khi hai đứa cầm tay” thì một mái ấm, tổ ấm gia đình đã xây dựng. Gia đình là “một phần” của Đất Nước. Chỉ có tình yêu và hạnh phúc gia đình mới tạo nên sự “hài hòa, nồng thắm” với tình yêu quê hương Đất Nước. Đó là bản chất thống nhất trong tình cảm của thời đại mới. Ý tưởng ấy đã được Nguyễn Đình Thi thể hiện trong một tứ thơ sâu và đậm về nỗi “nhớ”:

Anh yêu em như anh yêu đất nước

Vết vả đau thương tươi thắm vô ngần...

Từ tình yêu và hạnh phúc lứa đôi mà biết yêu gia đình, yêu quê hương, yêu đất nước, mới có thể có tình nghĩa sâu nặng “Đất Nước trong chúng ta hài hòa nồng thắm”, mới tìm thấy đất nước quê hương cả trong niềm vui và nỗi đau của anh, của em của bao lứa đôi khác.

Xưa yêu quê hương vì có chim có bướm

Có những lần trốn học bị đòn roi

Nay yêu quê hương vì trong từng nắm đất

Có một phần xương thịt của em tôi.

(Giang Nam)

Nói về cội nguồn của dòng giống, của dân tộc, Nguyễn Khoa Điềm nhắc lại sự tích trăm trứng: “Đất là nơi Chim về - Nước là nơi Rồng ở - Lạc Long Quân và Âu Cơ - Đẻ ra đồng bào ta trong bọc trứng - Những ai đã khuất những ai bây giờ” từ huyền thoại thiêng liêng ấy mới có ý thơ này:

Khi chúng ta cầm tay mọi người

Đất Nước vẹn tròn, to lớn.

Hai chữ “cầm tay” trong câu thơ “Khi hai đứa cầm tay” có nghĩa là giao duyên là yêu thương. “Khi chúng ta cầm tay mọi người” là đoàn kết, là yêu thương đồng bào. Mọi người có cầm tay nhau, yêu thương giúp đỡ lẫn nhau mới có thể có hình ảnh “Đất Nước vẹn tròn, to lớn”, mới có đại đoàn kết dân tộc và sức mạnh Việt Nam. Từ “hài hòa, nồng ấm” đến “ vẹn tròn, to lớn” là cả một bước phát triển và đi lên của lịch sử dân tộc và đất nước. Đất được cảm nhận là sức mạnh của khối đại đoàn kết dân tộc. Chỉ khi nào “Ba cây chụm lại nên hòn núi cao”, và chỉ khi nào “lá lành đùm lá rách”, ”Người trong một nước phải thương nhau cùng” thì mới có hình ảnh đẹp đẽ, thiêng liêng "Đất Nước vẹn tròn, to lớn".

Bốn câu thơ trên đây cấu tạo theo phép đối xứng về ngôn từ: “Khi hai đứa cầm tay”... “Khi chúng ta cầm tay mọi người”, “Đất Nước trong chúng ta hài hòa nồng ấm”... “Đất Nước vẹn tròn, to lớn”. Cách diễn đạt uyển chuyển, sinh động ấy có ý nghĩa thẩm mỹ sâu sắc: hình thức này thể hiện nội dung ấy, nội dung ấy được diễn đạt bằng hình thức này. Phép đối xứng làm cho thơ liền mạch hài hòa, gắn bó, thể hiện rõ ý thơ: tình yêu lứa đôi, tổ ấm hạnh phúc gia đình tình yêu quê hương đất nước, tinh thần đại đoàn kết dân tộc là những tình cảm đẹp, làm nên truyền thông “yêu nước, yêu nhà, yêu người” và đó là sức mạnh Việt Nam.

Đất Nước “nguồn thiêng ông cha”, Đất Nước “Trong anh và em hôm nay”. Đất Nước trong mai sau. Như một nhắn nhủ, như một kì vọng sáng ngời niềm tin:

Mai này con ta lớn lên

Con sẽ mang Đất Nước đi xa

Đến những tháng ngày mơ mộng

Những Nguyễn Thi, Anh Đức, Lê Anh Xuân, Sơn Nam... đã tạo nên giọng điệu Nam Bộ hấp dẫn trong thơ ca và truyện của mình. Ngay Tố Hữu, Nguyễn Khoa Điềm, Thanh Hải cũng có một giọng điệu “rất Huế”, dễ thương dịu ngọt. Hai tiếng “mai này” là cách nói của bà con xứ Huế.

Thế hệ con cháu mai sau sẽ tiếp bước ông cha "Gánh vác phần người đi trước để lại" xây dựng đất nước ta "Vạn cổ thử giang sơn" (Trần Quang Khải), "To đẹp hơn, đàng hoàng hơn" (Hồ Chí Minh). Hai chữ “lớn lên” biểu lộ một niềm tin về trí tuệ và bản lĩnh nhân dân trên hành trình lịch sử đi tới ngày mai tươi sáng. “Mơ mộng” nghĩa là rất đẹp ngoài trí tưởng tượng về một Việt Nam cường thịnh, một cường quốc văn minh. Điều mà “anh và em”, mỗi người chúng ta mơ mộng hôm nay, sẽ biến thành hiện thực “mai này” gần.

Bốn câu thơ cuối đoạn cảm xúc dâng lên thành cao trào. Giọng thơ trở nên ngọt ngào, say đắm khi nhà thơ nói lên những suy nghĩ sâu sắc, đẹp.

Em ơi em Đất Nước là máu xương của mình

Phải biết gắn bó và san sẻ

Phải biết hóa thân cho dáng hình xứ sở

Làm nên Đất Nước muôn đời...

“Em ơi em” — một tiếng gọi yêu thương, giải bày và san sẻ bao niềm vui sướng đang dâng lên trong lòng khi nhà thơ cảm nhận và định nghĩa về Đất Nước: “Đất Nước là máu xương của mình”. Đất Nước là huyết hệ, là thân thể ruột thịt thân yêu của mình, là mồ hôi xương máu của tổ tiên, ông cha, là của dân tộc ngàn đời. Vì “Đất Nước là máu xương của mình” nên Trần Vàng Sao đã viết:

*Bốn ngàn năm nằm gai nếm mật
Một tác lòng cũng trướng Âu Cơ
Một tiếng nói cũng đầy hồn Thánh Gióng.*

(Bài thơ của một người yêu nước mình 19/12/1967)

Với Nguyễn Khoa Điềm thì “gắn bó”, “san sẻ”, “hóa thân” là những biểu hiện của tình yêu nước, là ý thức, là nghĩa vụ cao cả và thiêng liêng. “Phải biết gắn bó và san sẻ... Phải biết hóa thân...” thì mới có thể “Làm nên Đất Nước muôn đời”. Điệp ngữ “phải biết” như một mệnh lệnh phát ra từ con tim làm cho giọng thơ mạnh mẽ, chấn động. Có biết trường ca Mặt đường khát vọng ra đời tại một nơi nóng bỏng, ác liệt nhất của thời chiến tranh chống Mỹ thì mới cảm nhận được các từ ngữ: “gắn bó”, “san sẻ”, “hóa thân” là tiếng nói tâm huyết “mang sức mạnh ý chí và khát vọng vượt ra ngoài giới hạn thông tin của ngôn từ” như một nhà ngôn ngữ học lừng danh đã nói.

Trong thơ ca Việt Nam thời kháng chiến, đề tài quê hương đất nước được tô đậm bằng nhiều bài thơ kiệt tác, những đoạn thơ hay, những câu thơ tuyệt cú. Cảm hứng về đất nước được diễn tả bằng nhiều tứ thơ độc đáo, mang phong cách sáng tạo riêng của mỗi nhà thơ. Chất trữ tình thấm đậm dư ba. Đất nước trong máu lửa mới mang cảm xúc sâu nặng thế. Đây là tiếng nói ở hai đầu đất nước:

Ôi! Tổ quốc ta, ta yêu như máu thịt

Như mẹ cha ta như vợ như chồng

Ôi! Tổ quốc, nếu cần ta chết

Cho mỗi ngôi nhà, ngọn núi, con sông

(Chế Lan Viên)

Trở lại đoạn thơ trên đây của Nguyễn Khoa Điềm. Tứ thơ rất đẹp. Đất nước thân thương gắn bó với mọi người. Phải biết hiến dâng cho “Đất Nước muôn đời”. Đoạn thơ đẹp còn vì sáng ngời niềm tin về tương lai Đất Nước và tiền đề tươi sáng của dân tộc. Đoạn thơ mang tính chính luận, chất trữ tình in đậm tính công dân của thời đại mới. Giọng thơ tâm tình, dịu ngọt, tứ thơ dạt dào cảm xúc, sáng tạo về ngôn từ, hình ảnh, thể hiện một hồn thơ giàu tính suy tư, khẳng định một thi pháp độc đáo, có nhiều mới mẻ tìm tòi.

"Em ơi em Đất Nước là máu xương của mình..." - một tứ thơ rất đẹp! Một tứ thơ lung linh mang vẻ đẹp trí tuệ! Lúc hòa bình phải biết đem "trí lực" để xây dựng Đất Nước, "Làm nên Đất Nước muôn đời", Đất Nước "to đẹp hơn đàng hoàng hơn". Lúc có chiến tranh phải đem xương máu để bảo toàn Sông núi "Gắn bó, san sẻ, hóa thân" cho Đất Nước, ấy là nghĩa vụ cao cả thiêng liêng ấy là tình yêu Đất Nước của "anh và em" hôm nay, của thế hệ Việt Nam mai này con ta lớn lên..."

***Phân tích đoạn thơ trong anh và em hôm nay...làm nên đất nước muôn đời -
Mẫu 4***

Nguyễn Khoa Điềm là một trong những nhà thơ trẻ tiêu biểu thời chống Mỹ cứu nước. Thơ ông giàu chất trí tuệ, cảm xúc được dồn nén và có nhiều liên tưởng phong phú. Đất Nước được trích trong trường ca Mặt đường khát vọng (1971) khá điển hình cho vẻ đẹp của thơ Nguyễn Khoa Điềm những năm tháng ấy.

Đoạn trích ở trên thể hiện suy nghĩ của nhà thơ Nguyễn Khoa Điềm về mối quan hệ riêng - chung, quan hệ cá nhân - cộng đồng, sự tiếp nối của các thế hệ trong một đất nước, một dân tộc. Những suy ngẫm ấy được thể hiện ấy bằng thơ, tức không đơn thuần là tư tưởng, mà chứa đựng cảm xúc, tình cảm của tác giả, do đó có sức lay động tâm tư người đọc.

Chín dòng thơ đầu nhà thơ Nguyễn Khoa Điềm nêu lên những cảm nhận của mình về đất nước. Nếu như ở đoạn thơ trước đó trong bài thơ, tác giả nhìn nhận đất nước

từ bề dày văn hóa dân tộc hàng nghìn năm qua, thì ở đây lại là những suy nghĩ về đất nước từ cuộc sống hiện tại trong các mối quan hệ riêng - chung, cá nhân - cộng đồng, sự tiếp nối giữa các thế hệ.

Khổ thơ mở đầu bằng một lời khẳng định:

Trong anh và em hôm nay

Đều có một phần Đất Nước

Lâu nay, trong suy nghĩ của nhiều người, đất nước, quê hương, Tổ quốc, dân tộc... luôn là những khái niệm trừu tượng. Với nhà thơ trẻ đang đối mặt với cuộc chiến tranh khốc liệt một mất một còn, đất nước gần gũi, thân thiết. Điều này chưa hẳn đã mới, trong ca dao, dân ca có không ít những câu hát như thế:

Anh đi anh nhớ quê nhà

Nhớ canh rau muống nhớ cà dầm tương

Nhớ ai dãi nắng dầm sương

Nhớ ai tát nước bên đường hôm nao

Quê hương là tất cả những gì gắn bó, ruột rà với con người. Đó là người ta yêu tha thiết. Đó là buổi sáng làm đồng. Đó cũng là từng miếng ăn quê kiểng mỗi ngày...

Song, cái mới ở khổ thơ Nguyễn Khoa Điềm là đất nước ở trong mỗi một con người, đất nước ở trong ta chứ không ở ngoài ta (Trong anh và em hôm nay... / Đất Nước trong chúng ta hài hòa nồng thắm... / Đất Nước là máu xương của mình). Đó là một nhận thức mới về đất nước. Nhận thức ấy được nêu ra để dẫn dắt đến một ý tứ khác của những dòng thơ ở cuối khổ này (từng cá nhân phải làm gì cho đất nước).

Bốn dòng thơ kế tiếp mở rộng ý ban đầu:

Khi hai đứa cầm tay

Đất Nước trong chúng ta hài hòa nồng thắm

Khi chúng ta cầm tay mọi người

Đất Nước vẹn tròn to lớn

Hai câu thơ (bốn dòng) được cấu trúc giống nhau theo kiểu cấu trúc của câu có điều kiện trong văn xuôi hay lời nói thông thường: *Khi... Đất Nước*. Hai câu thơ cũng là những lời khẳng định (kết quả của sự nhận thức) về một chân lý. Cả bốn dòng chỉ có một hình ảnh, lại là hình ảnh mang tính tượng trưng: cầm tay diễn tả sự thân thiết, tin cậy, yêu thương lẫn nhau. Hình ảnh ấy đi liền với những tính từ chỉ mức độ (hài hòa, nồng thắm, vẹn tròn, to lớn). Bởi vậy, dù ý tứ tuy không phải là quá mới mẻ, song, những câu thơ ấy lại có sức nặng của tình cảm chân thành. Những câu thơ này còn có một tầng nghĩa thứ hai, tác giả không trực tiếp nói ra. Đó là đất nước không phải là một khái niệm trừu tượng, càng không phải là một giá trị bất biến, có sẵn. Đất nước là một thực thể sống và sự sống ấy ra sao ở về phía tất cả những con người trong đất nước đó. Nói rõ ràng ra, đó là mối quan hệ giữa cá nhân với cộng đồng, giữa mỗi một con người với đất nước. Nhưng như thế thì còn gì là thơ nữa!

Từ câu chuyện hiện tại, nhà thơ tiếp tục mạch cảm xúc và suy nghĩ về đất nước ở tương lai:

Mai này con ta lớn lên

Con sẽ mang Đất Nước đi xa

Đến những tháng ngày mơ mộng

Đất nước không chỉ có ngày hôm qua và hôm nay. Đất nước của ngày mai. Từng thế hệ kế tiếp sẽ làm cho đất nước trường tồn mãi mãi.

Trong hoàn cảnh cuộc kháng chiến khốc liệt thời bấy giờ, phải thấy ở những câu thơ trên còn là một khát vọng: đất nước sẽ hòa bình, đất nước sẽ tươi đẹp và còn nhiều hơn thế nữa.

Những khổ thơ cuối, nhà thơ nêu lên trách nhiệm của cá nhân đối với Đất Nước:

Em ơi em đất nước là máu xương của mình

Phải biết gắn bó và san sẻ

Phải biết hóa thân cho dáng hình xứ sở

Làm nên Đất Nước muôn đời...

Câu trúc của câu thơ cũng theo kiểu suy luận: Đất Nước là... nêu lên một tiền đề. Từ tiền đề ấy, phải biết... / phải biết... để làm nên... Câu thơ giàu chất duy lý nhưng không lên gân mà trở thành lời nhắn nhủ tha thiết, ở đây có những từ tượng trưng rất đáng chú ý: máu xương, gắn bó, san sẻ, hóa thân, dáng hình, muôn đời. Sau rất nhiều suy nghĩ cụ thể về đất nước, đến đây nhà thơ khẳng định Đất Nước là máu xương của mình. Máu xương là sự sống. Rất ít trường hợp người ta ví một điều gì với máu xương, bởi nó biểu trưng cho sự thiêng liêng. Đất nước là máu xương có nghĩa là đất nước tồn tại như một sự sống và để có sự sống ấy hẳn phải có rất nhiều hy sinh. Quả đúng như vậy, biết bao con người, bao thế hệ đã ngã xuống cho sự sống còn của đất nước. Vì thế, mỗi một con người phải biết gắn bó và san sẻ. Gắn bó là yêu thương, quan hệ mật thiết với nhau. Từ gắn bó ấy mới có thể san sẻ, san sẻ về trách nhiệm, san sẻ niềm vui, niềm hạnh phúc cho nhau.

Đất nước vĩ đại nhưng đất nước là một thực thể sống. Thực thể ấy không phải là sự tập hợp của những cá nhân rời rạc mà là một cộng đồng. Hóa thân cũng có nghĩa là dâng hiến. Thời bình, người ta dâng hiến sức lực, mồ hôi cho Tổ quốc. Thời chiến, người ta dâng hiến cả sự sống của mình. Sự dâng hiến ấy, theo suy ngẫm của nhà thơ, là cuộc hóa thân. Bóng dáng mỗi người đã làm nên bóng dáng quê hương, xứ sở, đất nước. Không có sự hóa thân kia làm sao đất nước trường tồn, làm sao có được Đất nước muôn đời!

Những câu thơ đậm chất duy lý (khá chặt chẽ, lô gích) cất lên như tiếng gọi của trái tim, vì thế nó không thiết tha, thúc giục lòng người.

Đoạn thơ trên là một đoạn thơ hay trong bài Đất Nước. Nhà thơ đã thể hiện những suy nghĩ mới mẻ của mình về đất nước bằng một giọng trữ tình, ngọt ngào. Câu chuyện về đất nước đối với mỗi người luôn là câu chuyện của trái tim, vừa thiêng liêng, cao cả, cũng vừa gần gũi, thân thiết. Từ suy nghĩ và tình cảm ấy, khi đối diện với kẻ thù của dân tộc, hẳn người ta phải biết làm chi cho Tổ quốc, giang sơn.

Ngày nay, đất nước đã sạch bóng quân thù. Nhưng trách nhiệm của mỗi công dân đối với đất nước vẫn rất cần đặt ra thường xuyên, bởi đó là câu chuyện không bao giờ cũ.